

PENSIOENEN

Hoe verdeel je een erfenis van €1700 mrd?

Martine Wolzak

Pensioenfondsen moeten zo'n €1700 mrd aan vermogen verdelen over miljoenen Nederlanders. 'Een unieke operatie'. Maar wie heeft recht op wat? Het verdelen van een erfenis is er niets bij.

Nederland staat op het punt een enorme erfenis te verdelen: het opgebouwde pensioenvermogen van €1700 mrd. Als het geld eenmaal is verdeeld, is er geen weg terug. Illustratie: Istock/FD Studio

In het kort

- Nederlandse pensioenfondsen beheren samen circa €1700 mrd aan pensioenvermogen.
- Dat zit nu, per fonds, in een collectieve pot.
- Bij de overgang naar het nieuwe stelsel moeten fondsen die miljarden verdelen over al hun deelnemers.
- Gepensioneerden willen dat zij een beetje extra krijgen, als compensatie voor de koopkrachtdaling van hun pensioen.
- Veertigplussers moeten wat extra krijgen, omdat zij anders in het nieuwe stelsel slechter af zijn.

Erfenissen zijn dé reden voor langsepende conflicten in families. De oudste dochter vindt dat zij meer moet krijgen, want zij stopte pa elke week wat extra's toe. Ook de jongste zoon vindt dat hij iets extra's heeft verdiend, want hij kwam het vaakst langs. En hoezo krijgt dat nichtje oma's oorbellen? Voor je het weet, verscheurt een erfenis de familie, tot rechtszaken aan toe.

Nederland staat op het punt een enorme erfenis te verdelen: het opgebouwde pensioenvermogen van €1700 mrd. Op voorwaarde dat de Tweede Kamer volgend jaar instemt — op dit moment is er een Kamermeerderheid voor — met de nieuwe wetgeving, moeten die miljarden uiterlijk in 2027 zijn verdeeld over miljoenen pensioenpotjes van werkenden en gepensioneerde Nederlanders.

'Een unieke operatie', zei APG-strateeg Onno Steenbeek die Nederland vergeleek met het buitenland, eerder in het FD. De meeste andere landen maken van hun oude pensioenstelsel een sterfhuisconstructie en zetten iets nieuws daarnaast. In Nederland gaat het oude stelsel op in het nieuwe, 'invaren' in jargon. 'Dat was voor mij een eyeopener.' Veel ruimte voor fouten is er niet. Want als het pensioenvermogen eenmaal is verdeeld, is er geen weg terug.

Vermogen verdelen

In het pensioenakkoord van twee jaar geleden is afgesproken dat pensioen persoonlijker wordt. Het idee is dat pensioenkortingen vooruitschuiven ten koste van jongere deelnemers dan niet meer kan. En pensioenen beloven aan werknemers terwijl daar te weinig premie voor binnenkomt, kan ook niet meer. Dat gebeurt nu wel en gaat juist ten koste van gepensioneerden.

Pensioenfondsen hoeven straks ook geen buffers meer aan te houden en mogen beleggingswinsten sneller uitkeren aan hun deelnemers. De verwachting is dat pensioenen dan, na tien jaar stilstand, weer vaker omhoog kunnen.

Verandering

Pensioenen beloven aan werknemers terwijl daar te weinig premie voor binnenkomt, kan straks niet meer. Dat gebeurt nu wel en gaat juist ten koste van gepensioneerden.

Maar eerst moeten fondsen dan hun vermogen verdelen over de deelnemers. En net als bij de verdeling van een erfenis in de familie, lopen ook nu de emoties op. Mensen doen een beroep op verworven rechten, of compensatie voor wat hen in het verleden zou zijn aangedaan. Zoals gepensioneerden voor de jaren gemiste indexatie. En veertigers en vijftigers omdat zij er in het nieuwe stelsel in eerste instantie op achteruit gaan.

Rekenrente als verdeelsleutel

De simpelste oplossing is om de miljarden te verdelen met behulp van de rekenrente. Dat is immers hoe fondsen onder de huidige wetgeving bepalen of zij 'genoeg' vermogen hebben, voor alle pensioenen die zijn beloofd. Een fonds maakt dan op het moment dat het overgaat naar het nieuwe pensioenstelsel, het toegezegde pensioen contant tegen de rekenrente van dat moment. Die contante waarde krijgt iemand mee bij de start van het nieuwe stelsel. Wie recht heeft op €100 over een jaar, moet dan bij een rente van 1% nu ongeveer €99 in zijn of haar potje krijgen.

Voorwaarde is wel dat een fonds precies weet, wie waar recht op heeft. En dat gaat nog niet altijd goed. Nu corrigeren fondsen een fout uit het collectieve vermogen. Maar hoe moet dat als de pot is verdeeld? Een fout is dan niet zo makkelijk meer recht te zetten. En kan wel grote gevolgen hebben: gaat er te weinig in het potje, dan valt het pensioen lager uit.

Tekort

De bijdrage van jongere werknemers aan het pensioen van oudere collega's verdwijnt. Daardoor valt er een eenmalig miljardengat in de pensioenopbouw van met name veertigplussers.

De rekenrente gebruiken als verdeelsleutel, dat zien veel ouderenorganisaties niet zitten. Bij de huidige lage rekenrente krijgen zij dan immers relatief weinig vermogen in hun potje en jongere werkenden meer. Op verzoek van 50Plus heeft het ministerie van Sociale Zaken de cijfers op een rijtje gezet. Het aandeel van gepensioneerden in het pensioenvermogen is door de daling van de rente nu een kwart lager dan voor de kredietcrisis (overigens is dat vermogen wel een stuk groter dan voor de kredietcrisis, mede door die lagere rente).

En ouderenorganisaties vinden dat er wel wat tegenover de jarenlange gemiste indexatie van de pensioenen mag staan. Daardoor kan een pensioen in tien jaar tijd zo'n 20% in koopkracht zijn gedaald. 'Er dreigt een verloren generatie gepensioneerden', waarschuwt de voorzitter van de Koepel Gepensioneerden, John Kerstens.

Geschuif met rekeningen

Niet alleen gepensioneerden leggen een claim. Oudere werknemers gaan er in het nieuwe pensioenstelsel op achteruit door het afschaffen van de doorsneesystematiek. De bijdrage van jongere werknemers aan het pensioen van oudere collega's verdwijnt, maar daardoor valt er een eenmalig miljardengat in de pensioenopbouw van met name veertigers. Hoe groot dat gat precies is, daar lopen de schattingen nogal uiteen. Maar in het pensioenakkoord is wel afgesproken dat er compensatie komt. Uit de beleggingswinsten, premie, of uit het vermogen.

Kortom, er komt een enorm geschuif met rekeningen over en weer aan. Hoe lager de dekkingsgraden van pensioenfondsen zijn, hoe ingewikkelder het wordt om dat te doen zonder dat er pensioenen omlaag gaan. Bij fondsen met een dekkingsgraad lager dan 100% is er eigenlijk geen ruimte.

Alternatieven

Bernard van Praag, econoom en lid van het Verantwoordingsorgaan van ABP, is een van de deskundigen die vindt dat de fondsen hun pensioenvermogen helemaal niet moeten verdelen. De fondsvermogens zijn volgens hem nu zo groot, dat de rendementen daarop al voldoende zijn om de pensioenen uit te betalen. Als het een tijdje tegen zou vallen, kan er ook best een paar jaar worden ingeteerd. 'Wij roepen daarom op om alle bewegingen naar een nieuw pensioencontract on hold te zetten, en nog eens rustig te overwegen of wij onze kip met gouden eieren niet aan het slachten zijn', schrijft hij in economenvakblad ESB. 'Nu kan het nog.' Oppositiepartijen SP, PVV en tot voor kort 50Plus pleiten voor een aanpassing van de rekenrente in het huidige pensioenstelsel. Tot nog toe is er in Den Haag weinig bijval voor deze alternatieven. Het pensioenakkoord heeft brede steun in de politiek en de polder, ook na de verkiezingen.

Verwacht rendement

Maar daar is wat op bedacht. Omdat in het nieuwe stelsel fondsen de pensioenen met een verwacht rendement mogen berekenen, dat hoger is dan de risicovrije rente die ze nu gebruiken voor de dekkingsgraad, kunnen ze met wat minder toe dan 100%. Maar hoeveel minder? Die touwtrekwedstrijd is nog niet voorbij. Minister Wouter Koolmees van Sociale Zaken wil een bodem van 95%. Als een fonds dat niet haalt, moet het de pensioenen verlagen voordat het over gaat naar het nieuwe stelsel. De G5, de vijf grote pensioenfondsen, lobbyen echter voor ruimte om nog iets onder die 95% te kunnen gaan zitten.

Hoe lager de grens waarbij fondsen mogen 'invaren' zonder te korten, hoe groter ook de kans dat er wat overblijft om bijvoorbeeld gepensioneerden te compenseren voor indexatie die zij hebben gemist. Maar ook hoe groter het risico dat pensioenen in het nieuwe stelsel al snel gaan tegenvallen. En dan herhaalt zich het drama van de afgelopen jaren: fondsen kunnen de hooggespannen verwachtingen niet waarmaken.

Simpeler oplossing?

Is er dan geen simpeler oplossing mogelijk? Gewoon optellen hoeveel premie iemand heeft betaald, hoeveel rendement daarop is gemaakt en iedereen kan krijgen waar hij of zij recht op heeft. Wie deze vraag stelt in de sector krijgt meestal een glazige blik als antwoord. De data om dit te doen zouden er niet zijn. Een fonds administreert nu waar iemand recht op heeft, niet hoeveel er voor hem of haar is betaald en hoeveel rendement daarop is gehaald. Dat is nou juist een van de grote verschillen met het nieuwe stelsel.

Lees het volledige artikel: <https://fd.nl/economie-politiek/1377197/hoe-verdeel-je-een-erfenis-van-1700-mrd>